

OPINIA PROP

w sprawie projektu aneksu do Planu zarządzania lasu Nadleśnictwa Białowieża

Państwowa Rada Ochrony Przyrody wyraża zdecydowanie negatywną opinię w odniesieniu do propozycji zwiększenia pozyskania drewna na terenie Puszczy Białowieskiej oraz wzrostu ingerencji gospodarki leśnej w strukturę i stopień zachowania zbiorowisk leśnych tego obszaru, zawartą w projekcie aneksu do Planu zarządzania lasu Nadleśnictwa Białowieża.

W szczególności Państwowa Rada Ochrony Przyrody:

- 1) podtrzymuje swoje stanowisko wyrażone jednoznacznie w Opinii z 2008 r. w sprawie zasadności podejmowania zabiegów zwalczania kornika drukarza w rezerwach przyrody i parku narodowym w Puszczy Białowieskiej (w załączeniu) – wiele z przedstawionych w nim stwierdzeń odnosi się także do całej Puszczy, stanowiącej obszar Natura 2000;
- 2) podkreśla, że w świetle badań naukowych (m.in.: Łoziński 2002; Gutowski i in. 2002; Starzyk i in. 2005; Grodzki i in. 2006) usuwanie zaatakowanych drzew, służące jakoby zwalczaniu kornika drukarza, nie ma istotnego wpływu na przebieg jego gradacji i tempo wydzielania się posuszu, a przynosi poważne szkody przyrodnicze, w tym w gatunkach będących przedmiotami ochrony w Obszarze Natura 2000 Puszcza Białowieska (m.in. Gutowski i in. 2004), a także narusza naturalną dynamikę procesów regeneracyjnych zachodzących w ekosystemach leśnych po zaburzeniach wywołanych gradacją. Gradacja kornika drukarza, odpowiedzialna za okresową nadprodukcję martwych drzew, jak i późniejszy ich rozkład w wyniku działania organizmów saproksylicznych, są procesami naturalnymi, natomiast działania naruszające te procesy mogą nieść skutki odmienne od zakładanych – np. przedłużać trwanie gradacji i zwiększać sumaryczną liczbę drzew wydzielających się w wyniku opanowywania przez kornika. Fahse i Heurich (2011) twierdzą na podstawie matematycznego modelowania rozwoju gradacji kornika drukarza, że jej przebieg może ulec zmianie jedynie wówczas, jeśli ponad 80% drzew zaatakowanych jest usuwanych w obrębie całego kompleksu leśnego z drzewostanu, a śmiertelność kornika na tych usuniętych drzewach jest zbliżona do 100%. W warunkach Puszczy Białowieskiej, gdzie ponad 30% obszaru jej polskiej części objęta jest ochroną w formie rezerwatów przyrody i parku narodowego, a blisko 40% białoruskiej części objęta jest ochroną ścisłą, taka skuteczność jest nieosiągalna. Uzyskanie takiej skuteczności byłoby zresztą możliwe wyłącznie w lasach o charakterze plantacyjnym. Oznacza to, że jedyną przesłanką przemawiającą za proponowanym zwiększeniem pozyskania w ramach cięć „poprawiających stan sanitarny drzewostanów” (a pogarszających ich stan zdrowotny – m.in.: Bałazy 1966, 1968; Karpiński 1935; Okołów 1982, 1987) są względy ekonomiczne, związane z pozyskaniem drewna;
- 3) zwraca uwagę na fakt sprzeczności pomiędzy planowanym zwiększonym etatem cięć, a zapisami zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku, ustanawiającego plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Białowieska, opublikowanego 12 listopada 2015 r. w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego, w którym stwierdza się m.in., że usuwanie zamierających drzew, w tym świerków zasiedlonych przez kornika, jest potencjalnym zagrożeniem dla niektórych przedmiotów ochrony Natura 2000 – przyjęcie aneksu do Planu w proponowanym brzmieniu stanowiłoby w świetle tego zarządzenia rażące naruszenie prawa;

- 4) wskazuje, iż zwiększone pozyskanie drewna zaplanowane w Nadleśnictwie Białowieża narusza zarówno postanowienia prawa krajowego (zawarte w ustawie o ochronie przyrody), jak i międzynarodowego (Dyrektywy Ptasiej i Siedliskowej), a także stoi w sprzeczności z zasadami ochrony przyrody wynikającymi z ratyfikowanych przez Polskę międzynarodowych konwencji (o ochronie różnorodności biologicznej i o ochronie europejskiej fauny i flory oraz siedlisk przyrodniczych); ponadto w 2014 r. cała Puszcza Białowieska, po obu stronach granicy, została wpisana przez UNESCO na Listę Obiektów Światowego Dziedzictwa (wcześniej, od 1979 r., na listę tą wpisany był tylko Białowiecki Park Narodowy), co jest zobowiązaniem naszego kraju do ochrony w Puszczy całości różnorodności biologicznej i procesów naturalnych – przestrzeganie tego zobowiązania jest kwestią wiarygodności Polski wobec społeczności polskiej i międzynarodowej;
- 5) postuluje zapewnienie trwałego statusu ochronnego Puszczy Białowieskiej jako obiektu wyjątkowego w skali międzynarodowej, w celu uniknięcia w przyszłości nacisków grup interesu, branżowych i lokalnych na zwiększenie pozyskania drewna.

Przyroda jest jednym z najcenniejszych zasobów Polski, który powinien być doceniany i służyć promocji naszego kraju. Dotyczy to szczególnie Puszczy Białowieskiej – unikalnego obszaru przyrodniczego o 600-letniej tradycji ochrony, rozpoznawalnego na całym świecie. Puszcza Białowieska jest najlepiej zachowanym fragmentem lasów naturalnych na niżu europejskim, jednym z kluczowych ogniw przyczyniających się do zachowania wysokiego stanu różnorodności biologicznej naszego kontynentu. O jej unikatowości stanowi wysoki udział zbiorowisk o charakterze naturalnym, wysoka różnorodność biologiczna oraz złożoność struktury, a także stopień zachowania i ciągłość procesów ekologicznych na przeważającym jej obszarze.

Powierzchnia Puszczy Białowieskiej, stanowiąca około 0,5% obszaru lasów Polski, oraz wielkość pozyskania w niej drewna, nie przekraczająca 0,2% ilości tego surowca pozyskiwanego na obszarze naszego kraju, sprawiają, że ewentualne ograniczenie przychodów związanych z jej eksploatacją nie ma w skali kraju czy PGL Lasy Państwowe istotnego znaczenia gospodarczego. Natomiast wartości wynikające z ochrony Puszczy są ogromne, zarówno z punktu widzenia unikatowości tego obszaru, jego znaczenia dla nauki (w tym leśnej), rozwoju turystyki oraz wizerunku naszego kraju w Europie i na świecie. Polski nie stać na bezpowrotną utratę tego, czego nie posiada już prawie żaden inny naród europejski – pozostałości pierwotnego lasu naturalnego.

Priorytetem ochrony i zarządzania zasobami Puszczy powinno być zachowanie jej naturalnego charakteru i ciągłości możliwie jak najmniej zakłóconych procesów ekologicznych i ewolucyjnych, co oznacza ograniczenie lub dostosowanie do tych potrzeb zasad gospodarki leśnej na przeważających jej fragmentach. Nie należy więc dopuszczać do interwencyjnego pozyskiwania drewna na terenie Puszczy, w tym w szczególności ingerencji w drzewostany 100-letnie i starsze, oraz w leśne zbiorowiska z Załącznika nr I do Dyrektywy Siedliskowej (łęgi i grądy). Obecny sposób i ograniczony zakres prowadzenia gospodarki leśnej na terenie Puszczy Białowieskiej, który rozpoczął się wraz z zatwierdzeniem obowiązujących planów urządzenia lasu w 2012 roku, wynika z jej statusu obszaru Natura 2000 oraz obiektu Światowego Dziedzictwa UNESCO. Intensywność użytkowania lasu określona w obowiązujących planach urządzenia jest kompromisem pomiędzy ochroną naturalnych procesów a potrzebami lokalnych społeczności.

Zamieranie świerka w niektórych drzewostanach Puszczy jest wynikiem gradacji kornika drukarza, która jest przejawem naturalnej dynamiki populacji tego owada i prowadzi do stopniowej przebudowy składu i struktury tych drzewostanów i ich dostosowania do zmieniających się warunków klimatycznych i wodnych. Wskazywanie zamierania świerka

jako zagrożenia dla trwałości lasów Puszczy Białowieskiej i wykorzystywanie tego faktu do zwielokrotnienia ilości pozyskiwanego surowca drzewnego, jest rezultatem braku zrozumienia wpływu czynników naturalnych na kształtowanie dynamiki i struktury naturalnych zbiorowisk leśnych lub wynika z ignorowania tej wiedzy dla potrzeb partykularnych interesów.

Biorąc powyższe pod uwagę Państwowa Rada Ochrony Przyrody wyraża przekonanie, że propozycje zmian zapisów Planu urządzania lasu Nadleśnictwa Białowieża, zawarte w propozycji aneksu przedstawionej do konsultacji społecznej przez RDLP w Białymstoku, są nie do przyjęcia.

dr inż. Andrzej Kepel
przewodniczący
Państwowej Rady Ochrony Przyrody

Cytowana literatura:

- Bałaży S. 1966. Organizmy żywe jako regulatory liczebności populacji korników w drzewostanach świerkowych ze szczególnym uwzględnieniem owadobójczych grzybów. I. PTPN. Wyd. Nauk Roln. i Leśnych. Prace Komisji Nauk Roln. i Kom. Nauk Leśn., 21, 1: 3-50.
- Bałaży S. 1968. Analysis of bark beetle mortality in spruce forests in Poland. Ekol. Pol., A, 16, 33: 657-687.
- Fahse L., Heurich M. 2011. Simulation and analysis of outbreaks of bark beetle infestations and their management at the stand level. Ecological Modelling, 222: 1833-1846.
- Grodzki W., Jakuš R., Lajzová E., Sitková Z., Maczka T., Škvarenina J. 2006. Effects of intensive versus no management strategies during an outbreak of the bark beetle *Ips typographus* (L.) (Col.: Curculionidae, Scolytinae) in the Tatra Mts. in Poland and Slovakia. Ann. For. Sci., 63: 55-61.
- Gutowski J.M., Buchholz L., Szałko P., Rossa R., Szafranec S. 2002. Wpływ gospodarki rezerwatowej na zagrożenia ze strony kambio- i ksylofagów dla sąsiednich drzewostanów gospodarczych. Białowieża, 39 pp. + 8 ryc. + 17 tab. [maszynopis w Europejskim Centrum Lasów Naturalnych IBL w Białowieży].
- Gutowski J.M. (red.), Bobiec A., Pawlaczyk P., Zub K. 2004. Drugie życie drzewa. WWF Polska, Warszawa – Hajnówka, 245 pp.
- Karpiński J.J. 1935. Przyczyny ograniczające rozmnażanie się korników drukarzy (*Ips typographus* L. i *Ips duplicatus* SAHLB.) w lesie pierwotnym. Rozpr. Spraw. Inst. Bad. Lasów Państw., A, 15: 86 pp.+8 tablic.
- Łoziński J. 2002. Zmiany drzewostanów świerkowych objętych ochroną ścisłą w Wigierskim Parku Narodowym. Prace Inst. Bad. Leśn., A, 1(929): 53-74.
- Okołów Cz. 1982. Naturalne czynniki ograniczające liczebność populacji kornika drukarza (*Ips typographus* L.) w warunkach lasu pierwotnego i lasów zagospodarowanych Puszczy Białowieskiej (założenia i metodyka badań). Zesz. Probl. Post. Nauk Roln., 251: 115-120.
- Okołów Cz. 1987. Influence of forest management on effectiveness of natural factors limiting the number of the great spruce bark-beetle (*Ips typographus* L.) – preliminary communication. IVth Symp. Protect. Forest Ecosyst., 191-195 pp.
- Starzyk J.R., Grodzki W., Capecki Z. 2005. Występowanie kornika drukarza *Ips typographus* (L.) w lasach zagospodarowanych i objętych statusem ochronnym w Gorcach. Leśne Prace Bad., 1: 7-30.

Do wiadomości:

- Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku
- Generalny Dyrektor Lasów Państwowych
- Główny Konserwator Przyrody
- Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Białymstoku
- Dyrektor Departamentu Leśnictwa i Ochrony Przyrody w Ministerstwie Środowiska
- a/a

ZAŁĄCZNIK (TEKST OPINII PROP Z ROKU 2008)

OPINIA

w sprawie zasadności podejmowania zabiegów zwalczania kornika drukarza w rezerwach przyrody i w parku narodowym w Puszczy Białowieskiej w świetle seminarium „Zasady postępowania w drzewostanach gospodarczych i ochronnych Puszczy Białowieskiej”, zorganizowanego przez RDLP w Białymstoku 18 czerwca 2008 r.

- Opinię PROP na temat ogólnych zasad postępowania w sprawie cięć sanitarnych, usuwania drzew martwych i zamierających, zwalczania „szkodliwych” owadów i grzybów w ekosystemach leśnych w przyrodniczych obszarach chronionych wyraża Rekomendacja PROP z 23 lipca 2007 r. Zgodnie z zawartą w rekomendacji zapowiedzią, PROP kieruje się swoją ogólną rekomendacją przy wydawaniu opinii w sprawach szczegółowych.
- Zgodnie z cytowaną wyżej rekomendacją: *“w ekosystemach leśnych rezerwatów przyrody i parków narodowych:*
  - *normą powinno być pozostawianie wszystkich zamierających i martwych drzew, nie podejmowanie zwalczania „organizmów szkodliwych”;*
  - *wyjątkiem (choć niekiedy niezbędnym – ale w każdym takim przypadku wymagającym szczegółowego uzasadnienia) – powinno być usuwanie posuszu oraz zwalczanie „organizmów szkodliwych” (...).*

Wyjątek, jakim jest usuwanie drzew martwych i zamierających, wykrotów, złomów itp., a także podejmowanie zabiegów zwalczania „organizmów szkodliwych” może mieć miejsce również wtedy, gdy jest to konieczne dla uniknięcia istotnego, poważnego i udokumentowanego zagrożenia dla osiągnięcia celów ochrony. Konieczne jest jednak jednocześnie spełnienie następujących przesłanek:

  - *występujące zagrożenie musi mieć charakter konkretny, wysoce prawdopodobny i dobrze udokumentowany (np. musi być związane z konkretnym gatunkiem „organizmu szkodliwego”, musi być udokumentowane, że ma on skłonności do masowego rozmnażania się i że prawdopodobny jest jego istotny negatywny wpływ na ekosystem);*
  - *zagrożenie musi być rzeczywiście istotne (np. za istotne można uznać zagrożenie całkowitym i nagłym rozpadem drzewostanu na dużej powierzchni - podczas gdy zagrożenie śmiercią dębów w grądzie, gdy pod nimi rozwija się podrost lipy i grabu, nie będzie prawdopodobnie istotne);*
  - *nie powinno być wątpliwości, że wykonanie zabiegu lub usunięcie posuszu przyczyni się do usunięcia lub zmniejszenia zagrożenia (np. by podjąć zwalczanie kornika w rezerwacie, nie powinno być wątpliwości, czy szkody spowodowane przez sam zabieg zwalczania nie będą większe, niż szkody spowodowane przez gradację).*

Wątpliwości co do spełnienia tych przesłanek powinny przemawiać za odstąpieniem od działania”.
  - W przypadku Puszczy Białowieskiej, zarówno przedstawione na seminarium, jak i pochodzące z innych źródeł dane, potwierdzają że **mamy najprawdopodobniej do czynienia z kolejną, narastającą gradacją kornika, obejmującą cały kompleks leśny.** Zagrożenie ma więc w tym przypadku rzeczywiście charakter konkretny, wysoce prawdopodobny i dobrze udokumentowany.

- Uzasadniona jest również teza, że **gradacja ta może spowodować znaczne zmiany w ekosystemach Puszczy**, w tym przyspieszony rozpad drzewostanów świerkowych. W ekosystemach leśnych, których drzewostan jest zdominowany przez świerk, można spodziewać się uruchomienia procesów degeneracji/regeneracji, silnie wpływających na strukturę ekosystemu, a w ekosystemach grądowych z udziałem świerka w drzewostanie – procesów o charakterze głębokich fluktuacji.
- Niektórzy specjaliści stawiają tezę, że zmiany te będą skutkować negatywnym wpływem na różnorodność biologiczną, w tym, że stwarzają ryzyko dla cennych gatunków fauny związanych ze świerkiem. W toku seminarium *„Zasady postępowania w drzewostanach gospodarczych i ochronnych Puszczy Białowieskiej”*, na poparcie tej tezy nie dostarczono jednak żadnych poważnych i konkretnych dowodów, a wszystkie wysuwane na jej poparcie argumenty miały tylko charakter luźnych spekulacji. Co więcej, w toku seminarium przedstawiono poważne dowody falsyfikujące tę tezę. Od ponad 80 lat funkcjonuje w Puszczy Białowieskiej duży obszar (rezerwat ścisły BPN) na którym nie jest prowadzone żadne zwalczanie kornika i gradacje tego gatunku, których było już kilka, przebiegają w sposób naturalny, a nie doprowadziło to do żadnego istotnego pogorszenia różnorodności biologicznej, ani do żadnego pogorszenia stanu ochrony gatunków związanych ze świerkiem, zarówno wśród ptaków, jak i owadów. Co więcej, stan różnorodności biologicznej i stan ochrony kluczowych gatunków w rezerwacie ścisłym BPN wydaje się lepszy, niż poza nim. W rezultacie, w świetle materiałów przedstawionych na seminarium, **nie ma dowodów, że gradacja kornika jest zagrożeniem dla różnorodności biologicznej**, ani w skali całej Puszczy, ani w skali poszczególnych chronionych obiektów przyrodniczych. Nie ma także dowodów, że gradacja ta jest zagrożeniem dla któregokolwiek z występujących w Puszczy „cennych gatunków”.
- Podnoszona jest teza, że gradacja kornika stanowi zagrożenie dla realizacji celu ochrony rezerwatów przyrody – zwłaszcza gdy celem tym jest *„zachowanie naturalnych zbiorowisk leśnych”*, a w szczególności *„zachowanie świerczyny bagiennej”*. Rzeczywiście, gradacja kornika i następujące w jej wyniku zamieranie świerka, mogą spowodować znaczne zmiany w składzie i strukturze drzewostanów w chronionych obiektach przyrodniczych, włącznie z lokalnym rozpadem drzewostanu tam, gdzie świerk jest jego dominantem. Należy jednak zważyć, że celu ochrony rezerwatów nie można nigdy rozumieć jako wymogu, by zachować i zakonserwować aktualny stan odpowiednich ekosystemów leśnych, to bowiem jest w ogóle niemożliwe. Cel utworzenia rezerwatu musi być postrzegany nie literalnie, ale zgodnie z wiedzą ekologiczną. Nie tylko w Puszczy Białowieskiej, ale wszędzie i zawsze, aktualny stan i struktura ekosystemu jest wynikiem procesów ekologicznych ten stan kształtujących. **Zawsze więc, jeżeli cel ochrony rezerwatu określony jest jako „zachowanie ekosystemu...”, należy rozumieć to jako „zachowanie ekosystemu wraz z naturalnymi procesami jego dynamiki”**. W ochronie przyrody nie można przeciwstawiać „ochrony stanu” i „ochrony procesów”. Nawet podejmowane w ramach ochrony czynnej działania ochronne należy przecież rozumieć jako korygowanie przebiegu procesów ekologicznych i wpływanie na ich kierunek, po to, by doprowadzić do osiągnięcia określonego stanu.

W przypadku rezerwatów Puszczy Białowieskiej, należy zważyć co następuje:

- Wiele badań wskazuje na silne fluktuacje udziału świerka w naturalnej dynamice ekosystemów leśnych Puszczy Białowieskiej, w tym w szczególności ekosystemów borowych (bory sosnowo-świerkowe) oraz leśnych ekosystemów torfowiskowych. Jako czynnik sprawczy tych fluktuacji sugerowano pożary lub właśnie gradacje kornika. Jeszcze do niedawna wydawało się, że mamy do czynienia z powszechną w Puszczy ekspansją świerka w tych ekosystemach, dzisiejsze ograniczanie jego udziału może więc być po prostu kontynuacją silnej fluktuacji.
- Podobne wyniki badań dotyczą udziału świerka w grądach Puszczy Białowieskiej, z tym że tu zjawisko zmniejszania się udziału świerka obserwuje się już od kilkudziesięciu lat (choć jeszcze np. w pracach Paczosińskiego sugerowano jego ekspansję).
- Podnoszony przykład rozpadu drzewostanu świerczyny bagiennej, do jakiego doszło w rezerwacie Wysokie Bagno, także może być oceniany jako przykład naturalnej dynamiki tego ekosystemu, której elementem są wielkopowierzchniowe zaburzenia. Obiekt ten nie został – mimo że było to planowane – zaprezentowany w trakcie Seminarium, nie mamy więc danych do własnej oceny stanu na gruncie, ale przedstawione informacje nie stanowią dowodu, by sytuację w tym rezerwacie trzeba było oceniać negatywnie z punktu widzenia ochrony przyrody.

W rezultacie, w świetle materiałów przedstawionych na seminarium, stwierdzić trzeba, że **nie udowodniono, by procesy uruchamiane przez gradację kornika wykraczały poza skalę naturalnej dynamiki odpowiednich ekosystemów leśnych** (choć skala ta może oczywiście być znaczna i wiązać się nawet z występowaniem wielkopowierzchniowych zaburzeń).

- Podnoszona jest teza, że ewentualne odstępianie od zwalczania kornika w rezerwach przyrody i w parku narodowym spowoduje, że obiekty te staną się „wylęgarnią kornika”, zagrażającą sąsiednim drzewostanom gospodarczym. Na poparcie tej tezy przytoczono ogólne argumenty odnoszące się do biologii kornika.

Przeciwko tej tezie przytoczono wyniki badań przeprowadzonych w Puszczy Białowieskiej, sugerujące, że drzewostany, w których nie prowadzi się zwalczania kornika, w większym stopniu zwabiają korniki z drzewostanów sąsiednich, niż są źródłem zagrożenia, a także, że drzewostany takie są „źródłem” (*source*) gatunków antagonistycznych wobec kornika.

Przeciwko tej tezie przytoczono także wyniki badań, wskazujące na brak zależności w występowaniu drzew zasiedlonych w drzewostanie gospodarczym od odległości od rezerwatu ścisłego.

Przytoczone wyniki badań nie umożliwiają jeszcze wyciągnięcia jednoznacznych wniosków ogólnych, uzyskane zostały bowiem w konkretnym miejscu i czasie – nie wiadomo, w jakim stopniu wyniki zależą od fazy rozwoju gradacji oraz od konkretnej sytuacji terenowej. W żadnym razie jednak **nie została udowodniona teza, że rezerваты i park narodowy stanowią potencjalne „źródło kornika” zagrażające drzewostanom gospodarczym.**

- W świetle wszystkich przedstawionych informacji, poważne wątpliwości budzi możliwość skutecznego zapobiegania zaburzeniom w ekosystemach powodowanym przez gradację kornika.

Jak podkreślono wyżej, nie ma wątpliwości, że gradacja kornika będzie powodem znacznych zaburzeń w ekosystemach.

Powodem znacznych zaburzeń byłyby jednak także działania zwalczające kornika (usuwanie drzew zasiedlonych), gdyby zostały podjęte.

W świetle ogólnej wiedzy o gradacjach kornika, można przypuszczać że efektem ewentualnego podjęcia działań zwalczających nie będzie zahamowanie gradacji ani jej skrócenie, a co najwyżej inny przebieg fazy retrogradacji i pewne opóźnienie rozpadu drzewostanów świerkowych. Ceną za to będą jednak antropogeniczne zaburzenia w ekosystemach, związane z usuwaniem drzew zasiedlonych.

Uzasadnione są więc wątpliwości co do efektywności obejmowania zwalczaniem kornika przyrodniczych obszarów chronionych (parku narodowego i rezerwatów).

- Dodatkowo, w przypadku Puszczy Białowieskiej trzeba wziąć pod uwagę uwarunkowania wynikające ze statusu Puszczy jako obszaru Natura 2000. Zagadnienie to jest jednak pomijane w dotychczasowych dyskusjach. Tymczasem w tej sprawie:
  - istnieją poważne przesłanki, że zabiegi zwalczające kornika mogą wpływać negatywnie na stan niektórych przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000;
  - nie ma dowodów, że sama gradacja (nie zwalczana) będzie mieć negatywny wpływ na stan gatunków będących przedmiotem ochrony (patrz wyżej)
  - zarówno gradacja kornika, jak i ewentualne zabiegi zwalczania kornika, będą mieć oczywisty wpływ na stan ochrony leśnych siedlisk przyrodniczych z udziałem świerka (patrz rozważania wyżej).

Analizy tego problemu dokonano już w ramach prac nad projektem planu ochrony obszaru Natura 2000, w ramach projektu Phare w roku 2004. Analiza ta doprowadziła do następujących konkluzji:

Doświadczenie obecnego rezerwatu ścisłego Białowieskiego Parku Narodowego wskazuje, że w warunkach Puszczy Białowieskiej konsekwentna ochrona bierna sprzyja zachowaniu wszystkich leśnych siedlisk przyrodniczych i gatunków występujących w Białowieskim Parku Narodowym we właściwym stanie ochrony. W systemie ochrony obszaru Natura 2000 Białowieskiemu Parkowi Narodowemu i puszczańskim rezerwatom przyrody w całości przypada funkcja „ostoi gatunków puszczańskich”, co oznacza przyjęcie biernej ochrony zachowawczej jako podstawowej formy ochrony także w tej strefie Parku. W szczególności w ekosystemach leśnych BPN ani w ekosystemach leśnych rezerwatów nie powinno mieć miejsca usuwanie drzew martwych i zamierających, w tym drzew zamierających w wyniku żerowania kornika drukarza. Zabieg ten został zidentyfikowany jako szkodliwy dla kilku gatunków owadów z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej oraz dla kilku gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Szkodliwe z punktu widzenia przedmiotów ochrony Natura 2000 jest również ścinanie i korowanie drzew świerka, nawet jeżeli zostaną pozostawione na gruncie, ponieważ biotopami w/w przedmiotów ochrony są albo drzewa stojące, albo mikrobioty podkorowe. Wyjątkiem od powyższej, generalnej zasady są następujące sytuacje:

- *Rezerwat „Lipiny”, którego szczególnym celem ochrony jest zachowanie lokalnej populacji dębu bezszypułkowego. Ten lokalny cel należy w tym przypadku uznać za nadrzędny. Jego realizacja może wymagać zabiegów ochrony czynnej na rzecz populacji dębu bezszypułkowego. Program takich zabiegów określi plan ochrony rezerwatu.*

- Ekosystemy nieleśne w rezerwachach Gnilec, Dolina Waliczówki, Olszanka Myśliszcze i Przewłoka, w których, także z punktu widzenia przedmiotów ochrony Natura 2000, konieczne są zabiegi ochronne (patrz blok D).
- Rezerwat Przyszosowy im W. Szafera, w którym dla bezpieczeństwa ruchu drogowego mogą być niezbędne działania polegające na ścinaniu drzew martwych i zamierających na odległość jednej wysokości drzewostanu od szosy, a także usuwanie zamierających konarów drzew nad szosą; ścięte drzewa powinny jednak pozostać na gruncie.
- Ewidentnie sztuczne jednogatunkowe młodniki sosnowe i świerkowe na siedliskach grądowych w rezerwacie Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej, włączone do rezerwatu wyłącznie z powodu ich położenia.

Zasada minimalizacji ingerencji w lasach rezerwatów przyrody jest zgodna z zasadami przyjętymi dla Rezerwatu Biosfery Puszcza Białowieska, w którym przyjęto, że Białowieski Park Narodowy w całości oraz puszczańskie rezerwaty przyrody stanowią biernie chronioną „strefę rdzeniową” rezerwatu biosfery.

Analiza dokonana w ramach projektu Phare pozostaje obecnie najlepszą dostępną naukową oceną problemu „gradacja kornika a cele ochrony obszaru Natura 2000” i – przynajmniej do czasu pojawienia się nowych ocen i argumentów – powinna być przyjęta za wiążącą wytyczną względem ochrony Puszczy Białowieskiej jako obszaru Natura 2000.

- Niezależnie od przytoczonych wyżej ocen merytorycznych, bezspornym faktem jest, iż zorganizowane przez RDLP seminarium dowiodło braku consensusu co do oceny zagrożenia i przewidywanych skutków gradacji kornika w Puszczy Białowieskiej. W przypadku rezerwatów przyrody i parku narodowego, PROP rekomenduje generalnie, by „wątpliwości przemawiały za odstąpieniem od działania”.

W świetle powyższych przesłanek, uwzględniających informacje przedstawione na seminarium „Zasady postępowania w drzewostanach gospodarczych i ochronnych Puszczy Białowieskiej”, nie ma w naszej opinii uzasadnionych podstaw do zezwalania na usuwanie drzew zasiedlonych przez kornika z rezerwatów przyrody w Puszczy Białowieskiej, ani do planowania takich zabiegów w zadaniach ochronnych dla parku narodowego.